

ДРОЗД О. Ю.,

доктор юридичних наук, професор,
заслужений діяч науки і техніки України,
професор кафедри поліцейського права
(Національна академія внутрішніх
справ)

СОРОКА Л. В.,

доктор юридичних наук, професор,
завідувачка відділення аспірантури
і докторантури
(Науково-дослідний інститут
публічного права)

УДК 341.4:343.431:343.97:355.01(477)

DOI <https://doi.org/10.32842/2078-3736/2023.2.2.30>

ВПЛИВ ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СТРАТЕГІЧНИЙ КУРС ПРОТИДІЇ ТОРГІВЛІ ЛЮДЬМИ

У статті аналізуються стратегічні європейські документи, що направлені на протидію торгівлі людьми. В яких починаючи із збройного вторгнення РФ в Україну приділяється значна увага формуванню нових форм і методів внаслідок масового переселення біженців з України в країни ЄС та виникнення нових ризиків щодо торгівлі людьми. Проаналізовано такі документи як: Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми, Стратегія ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021–2025), Повідомлення раннього попередження, Директива про тимчасовий захист, Оперативні вказівки для допомоги державам-членам у застосуванні Директиви. Особлива увага була приділена «Плану із 10 пунктів: для посилення європейської координації щодо прийому людей, які тікають від війни з України». У статті констатується, що торгівля людьми та незаконне перевезення мігрантів є глобальними та широко поширеними злочинами, які використовують чоловіків, жінок та дітей для отримання прибутку. Автори прийшли до висновку, що сучасні виклики, що пов'язані із пандемією, війною в Україні оптимізували способи вербування потенційних жертв. Торговці людьми перейшли до нової бізнес-моделі онлайн-вербування та експлуатації жертв, що ускладнило реагування правоохоронних та судових органів. Тому співпраця України та ЄС у протидії із вказаним суспільно-небезпечним явищем дозволить адекватно на нього реагувати, притягувати до відповідальності винних осіб та вчасно надавати допомогу потерпілим. Комплексний підхід та врахування у формуванні європейської політики середньо- та довгострокових наслідків війни в Україні необхідно використовувати також у вітчизняній державній політиці протидії торгівлі людьми.

Ключові слова: війна в Україні, ЄС, збройний конфлікт, координація, нормативне забезпечення, протидія, співпраця, стратегічні плани, торгівля людьми.

Drozd O. Yu., Soroka L. V. The impact of the war in Ukraine on the European strategic course against human trafficking

The article analyzes strategic European documents aimed at combating human trafficking. In which, starting with the armed invasion of the Russian Federation in

Ukraine, considerable attention is paid to the formation of new forms and methods due to the mass resettlement of refugees from Ukraine to EU countries and the emergence of new risks related to human trafficking. The following documents were analyzed: the EU Anti-Trafficking Directive 2011/36/EU, on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings (2021–2025), the Early Warning Notice, the Temporary Protection Directive, Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision 2022/382. Particular attention was paid to the 10-point Plan: to strengthen European coordination on the reception of people fleeing the war in Ukraine. The article states that human trafficking and migrant smuggling are global and widespread crimes that exploit men, women and children for profit. The authors came to the conclusion that modern challenges related to the pandemic and the war in Ukraine have reshaped the methods of recruiting potential victims. Traffickers have moved to a new business model of online recruitment and exploitation of victims, making it difficult for law enforcement and the judiciary to respond. Therefore, the cooperation of Ukraine and the EU in countering this socially dangerous phenomenon will allow us to adequately respond to it, bring the guilty parties to justice, and provide assistance to victims of crime in a timely manner. A comprehensive approach and consideration in the formation of European policy of the medium and long-term consequences of the war in Ukraine must also be used in the domestic state policy of combating human trafficking.

Key words: *armed conflict, coordination, cooperation, counteraction, EU, human trafficking, regulatory support, strategic plans, war in Ukraine.*

Постановка проблеми. Військове вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року спричинило гуманітарну кризу та спонукало велику кількість біженців тікати з України до ЄС. Станом на 6 травня 2022 року понад 5,4 мільйона людей прибули до ЄС з початку війни. Переважна більшість осіб, які тікають з України, – жінки та діти. Наразі в ЄС зареєстровано понад 13 000 дітей без супроводу та розлучених із сім'єю [1, с. 1].

У сусідніх країнах, а також в інших державах-членах з відкритою солідарністю прийняли людей, які тікають від війни. Тисячі волонтерів і громадянське суспільство запропонували негайну допомогу у вигляді розміщення, транспортування, медичної допомоги та догляду за дітьми. Без такої солідарності неможливо було б надати необхідну підтримку біженцям. Однак також стало зрозуміло, що ситуацією намагаються скористатися зловмисники та організовані злочинні групи. Усі відповідні зацікавлені сторони визнали, що загроза торгівлі людьми є неминучою. У кількох державах-членах розпочато розслідування потенційних випадків.

Отже, виникла необхідність у забезпеченні безпеки тих, хто прибуває до ЄС з самого початку, щоб створити безпечне середовище для їх прийому. Адже злочинні організації почали діяти поблизу кордону ЄС з Україною ще до війни. Вразливе становище людей, які тікають з України збільшило можливості торговців людьми використовувати людські трагедії для отримання фінансової вигоди. Тому, 27 березня 2022 року Європол опублікував Повідомлення раннього попередження (Early Warning Notification) [2], щоб попередити держави-члени про ризики того, що злочинні мережі скористаються кризою для вербування людей, які втікають з України, для сексуальної чи трудової експлуатації, а також для інших цілей, таких як жебрацтво чи примус.

Метою статті є аналіз нормативно-правових актів ЄС щодо протидії торгівлі людьми та виокремлення моделей протидії, що відповідають тим викликам, які виникли після вторгнення РФ в Україну 24 лютого 2022 року.

Виклад основного матеріалу. Торгівлю людьми не завжди можна відразу ідентифікувати. Потрібні тижні або навіть місяці, щоб розкрити злочин і встановити жертв. Ось чому передбачення, гнучкість і швидкість реагування всіх відповідних учасників має вирішальне значення для запобігання торгівлі людьми. Тому вкрай важливо запровадити дії щодо усунення середньо- та довгострокового впливу війни на торгівлю людьми.

4 березня 2022 року вперше в історії ЄС було активовано Директиву про тимчасовий захист (Temporary Protection Directive) [3]. Вона надає тимчасовий захист громадянам України та громадянам країн, які не входять до ЄС, що постійно проживали в Україні до війни та втекли з країни після 24 лютого 2022 року і дозволяє державам-членам поширювати цей захист на інші категорії осіб. Зазначений документ включає також право негайного доступу до ринку праці, освіти, охорони здоров'я та соціального обслуговування. А вже 18 березня 2022 року Європейська комісія представила Оперативні вказівки для допомоги державам-членам у застосуванні Директиви (Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision) [4]. Це рекомендації в яких роз'яснюють заходи щодо запобігання та протидії торгівлі людьми та процедури, що пов'язані з ідентифікацією, реєстрацією та направленням неповнолітніх без супроводу та розлучених із сім'єю до служб захисту дітей. Європейська комісія створила платформу «Солидарності» (EU solidarity with Ukraine) [5], яка включає: 1) економічне забезпечення; 2) гуманітарна допомога; 3) забезпечення цивільного захисту; 4) підтримка української армії; 5) ласкаво просимо до біженців; 6) підтримка країн ЄС, які приймають біженців; 7) підтримка в розслідуванні та судовому переслідуванні воєнних злочинів; 8) захист дітей; 9) відбудова демократичної України.

Отже, створення різних інформаційних платформ було направлено на підтримку держав-членів у застосуванні Директиви про тимчасовий захист і з метою координації та співпраці між державами-членами, асоційованими країнами Шенгенської угоди, агентствами ЄС і міжнародними організаціями.

З початку військової агресії РФ проти України Європейська Комісія дуже тісно співпрацювала з Європейською службою зовнішніх дій, відповідними агенціями ЄС та державами-членами в рамках Мережі готовності до міграції та кризових схем. Зазначена співпраця була направлена на консолідування всієї відповідної інформації для проведення моніторингу для того, щоб передбачати міграційні потоки, які були пов'язані з українською кризою і надавати актуальну картину щодо існуючої ситуації.

23 березня 2022 року Європейська комісія прийняла «Повідомлення Комісії до Європейського Парламенту, Європейської Ради, ради, Європейського Економічного та Соціального Комітету та Комітету Регіонів. Вітаючи тих, хто тікає від війни в Україні: готовність Європи задовольнити потреби» (Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Welcoming those fleeing war in Ukraine: Readyng Europe to meet the needs) [6]. У ньому особлива увага приділяється найбільш вразливій категорії потерпілих, що можуть бути потенційними жертвами торгівлі людьми: жінкам, дітям, людям похилого віку та з обмеженими можливостями.

Необхідно відмітити, що ЄС ще до повномасштабного вторгнення РФ на територію України створило надійну правову та політичну базу для боротьби з торгівлею людьми. Так, Директива ЄС про боротьбу з торгівлею людьми (Директива 2011/36/ЄС) [7] і національне законодавство, що транспонує його в правові системи держав-членів, застосовуються до ситуації осіб, які втікають з України. Також була прийнята Стратегія ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021–2025) [8], яку представила Європейська Комісія 14 квітня 2021 року.

Аналіз зазначеної Стратегії дає можливість констатувати, що вона зосереджена на чотирьох сферах діяльності: 1) скорочення попиту, який сприяє торгівлі людьми; 2) викоринення кримінальної бізнес-моделі, щоб припинити експлуатацію жертв; 3) захист, підтримка та розширення прав і можливостей жертв, особливо жінок та дітей; та 4) розвиток міжнародного співробітництва стосовно трьох інших напрямків, згаданих вище. Завдяки конкретному та комплексному підходу Стратегія забезпечує міцну основу для вирішення конкретних викликів, що з'явилися з війною в Україні.

Також після початку вторгнення, а саме 28 березня 2022 року, був розроблений «План із 10 пунктів: для посилення європейської координації щодо прийому людей, які тікають від війни з України» (The 10-Point Plan: For stronger European coordination on welcoming people fleeing the war from Ukraine) [9]. У ньому визначено наступні заходи щодо протидії торгівлі людьми:

1) створення платформи ЄС для реєстрації для обміну інформацією про бенефіціарів тимчасового захисту та статусів національного захисту за підтримки EU-LISA, Агентства ЄС з оперативного управління великомасштабними ІТ-системами у сфері свободи, безпеки та правосуддя;

2) використання скоординованого підходу на рівні ЄС для транспортних та інформаційних вузлів за підтримки Агентства Європейського Союзу з питань притулку (EUAA);

3) картування можливостей прийому та розміщення відповідно до пропозицій тих держав-членів, які можуть надати допомогу тим, хто потребує підтримки, і допомогти організувати переміщення з держав-членів, які перебувають у найбільшому тиску, за підтримки ініціативи Комісії «Безпечні домівки». EUAA надаватиме цілеспрямовану підтримку державам-членам на основі оперативних планів і координуватиме мережу агентств та органів влади ЄС з питань прийому;

4) розробка національних планів на випадок надзвичайних ситуацій для задоволення середньо- та довгострокових потреб. ЄК підтримуватиме держави-члени та розроблятиме загальний європейський план на випадок надзвичайних ситуацій та реагування. ЄК розробить загальний індекс ЄС, до якого повинні входити держави-члени, європейські агентства та міжнародні організації;

5) розробка стандартних операційних процедур та єдиних вказівок щодо прийому та підтримки дітей – ЄК разом з EUAA та спеціальних процедур передачі неповнолітніх без супроводу – ЄК;

6) створення загального плану боротьби та запобігання торгівлі людьми та їх експлуатації. Під керівництвом Координатора ЄС з боротьби з торгівлею людьми буде розроблено план боротьби з торгівлею людьми для усунення ризиків торгівлі людьми та підтримки потенційних жертв. План базуватиметься на Стратегії ЄС щодо боротьби з торгівлею людьми (2021–2025);

7) зміцнення солідарності з Молдовою шляхом розгортання груп Frontex через збільшення потоку біженців з України;

8) посилення міжнародного співробітництва. Платформа «Солідарність» у співпраці з відповідними агентствами та іншими відповідними партнерами координуватиме з Канадою, США, Великобританією та іншими міжнародними партнерами;

9) врахування наслідків війни в Україні для внутрішньої безпеки. Мережа Європейської мультидисциплінарної платформи проти злочинних загроз (EMPACT) і Європол підтримуватимуть держави-члени в забезпеченні максимальної пильності щодо організованої злочинності та груп торгівлі людьми та забезпечення виконання санкцій ЄС проти росіян і білорусів. Держави-члени заохочуються до співпраці через двостороннє розгортання поліцейських заходів в рамках Прюмського договору¹;

10) використання адекватних ресурсів та фінансування. Для надання комплексних інструкцій та індивідуальної підтримки державам-членам ЄС було створено єдиний центр, який об'єднує всіх відповідних експертів ЄК. Щоб підтримати зусилля держав-членів, ЄК запропонувала сприяти гнучкому використанню фінансування [10].

Крім нормативно-правового забезпечення протидії торгівлі людьми, ЄС сформував тісну співпрацю з різними європейським інституціями та країнами-постачальниками жертв торгівлі людьми. Так, Координатор ЄС з питань боротьби з торгівлею людьми тісно співпрацює з Мережею національних доповідачів та еквівалентних механізмів ЄС, представниками України та Молдови, Платформою громадянського суспільства ЄС проти торгівлі людьми (до якої входять організації громадянського суспільства з країн-членів ЄС та України), а також з агентствами юстиції та внутрішніх справ та Європейським управлінням праці для обміну інформацією та обговорення нових проблем і дій, необхідних для запобігання та

¹ Prüm: an effective weapon against terrorism and crime? European Union Committee 18th Report of Session 2006–07. <https://publications.parliament.uk/pa/ld200607/ldselect/ldecom/90/90.pdf>

боротьби з торгівлею людьми і захисту жертв [1; 11]. Ця співпраця триватиме, в тому числі в контексті позачергових зустрічей різних інституцій.

Висновки. Торгівля людьми є глобальним явищем. Цей злочин приносить великі прибутки злочинцям і тягне за собою величезні людські, соціальні та економічні втрати. Торгівля людьми відбувається в кожній країні і в кожному регіоні. Вона відбуватися і в ЄС значно посилюючись з повномасштабною війною в Україні. Боротьба з торгівлею людьми вже давно є пріоритетом для ЄС. За ці роки було досягнуто прогресу в багатьох аспектах. Співпраця між ключовими суб'єктами, у тому числі на політичному рівні, між правоохоронними та судовими органами, як у національному, так і в транснаціональному контексті, призвела до судового переслідування та засудження, а також покращила ідентифікацію, допомогу та підтримку потерпілим. Були проведені інформаційні кампанії, освітні програми та навчальні ініціативи, щоб зменшити ризики того, що люди стануть жертвами торгівлі людьми. Дослідження та звіти розширили знання про це явище, таким чином сприяючи розробці адекватних стратегій реагування.

Сучасні виклики, що пов'язані із пандемією, війною в Україні оптимізували способи вербування потенційних жертв. Торговці людьми перейшли до нової бізнес-моделі онлайн-вербування та експлуатації жертв, що ускладнило реагування правоохоронних та судових органів. Тому співпраця України та ЄС у протидії із вказаним суспільно-небезпечним явищем дозволить адекватно на нього реагувати, притягувати до відповідальності винних осіб та вчасно надавати допомогу потерпілим. Комплексний підхід та врахування у формуванні європейської політики середньо- та довгострокових наслідків війни в Україні необхідно використовувати також у вітчизняній державній політиці протидії торгівлі людьми.

Список використаних джерел:

1. A Common Anti-Trafficking Plan to address the risks of trafficking in human beings and support potential victims among those fleeing the war in Ukraine. Under the lead of the EU Anti-trafficking Coordinator, 2022. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-05/Anti-Trafficking%20Plan_en.pdf
2. Early Warning Notification. Europol Operations Directorate Operational and Analysis Centre European Migrant Smuggling Centre, 2022. URL: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Early_Warning_Notification_War_in_Ukraine_%E2%80%93_refugees_arriving_to_the_EU_from_Ukraine_at_risk_of_exploitation_as_part_of_THB.pdf
3. Council Implementing Decision (EU) 2022/382 of 4 March 2022 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection, OJ L 71, 4.3, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex:32022D0382>
4. Communication from the Commission on Operational guidelines for the implementation of Council implementing Decision 2022/382 establishing the existence of a mass influx of displaced persons from Ukraine within the meaning of Article 5 of Directive 2001/55/EC, and having the effect of introducing temporary protection 2022/C 126 I/01, OJ C 126I, 21.3, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022XC0321%2803%29&qid=1647940863274>
5. EU solidarity with Ukraine. Council of the EU and the European Council, 2022. URL: <https://www.consilium.europa.eu/en/policies/eu-response-ukraine-invasion/eu-solidarity-ukraine/>
6. Communication from the Commission to the European Parliament, the European Council, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions Welcoming those fleeing war in Ukraine: Readyng Europe to meet the needs. European Commission, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52022DC0131>
7. Directive 2011/36/EU of the European Parliament and of the Council of 5 April 2011 on preventing and combating trafficking in human beings and protecting its victims, and replacing

Council Framework Decision 2002/629/JHA, OJ L 101, 15.4.2011. European Commission, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32011L0036>

8. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions on the EU Strategy on Combatting Trafficking in Human Beings 2021- 2025 COM/2021/171 final. European Commission, 2022. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52021DC0171>

9. The 10-Point Plan: For stronger European coordination on welcoming people fleeing the war from Ukraine. European Commission, 2022. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/system/files/2022-03/The%2010-Point%20Plan-For%20stronger%20European%20coordination%20on%20welcoming%20people%20fleeing%20the%20war%20from%20Ukraine_en.pdf

10. Home Affairs Council: 10-Point Plan on stronger European coordination on welcoming people fleeing the war against Ukraine. European Commission, 2022. URL: https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/IP_22_2152

11. Coordination Network of the EU Agencies' contact points. European Commission, 2022. URL: https://home-affairs.ec.europa.eu/policies/internal-security/organised-crime-and-human-trafficking/together-against-trafficking-human-beings/intensifying-coordinated-response_en#coordination-network-of-the-eu-agencies-contact-points

